

การศึกษาวิเคราะห์เมืองอุทองในฐานะประวัติศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระครูโสภณวีรานุวัตร*
 พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์**
 พระมหานพรัตน์ นาเมือง***
 พระครูใบฎีกาศักดิ์ดินัย****
 เอกมณฑล เพ็ชรวงษ์*****

Received : March 5, 2020

Revised : June 25, 2020

Accepted : June 28, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในเมืองอุทอง 2) อิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองอุทองและ 3) ร่องรอยทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี (อุทอง) จากหลักฐานทางศิลปกรรม

ผลจากการศึกษาพบว่า 1) พระพุทธศาสนาได้แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนทวารวดี (อุทอง) ตามเอกสารปัจจุบันเชื่อได้ว่า เข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 แต่ตามหลักฐานโบราณคดี ทั้งประติมากรรม สถาปัตยกรรม และจารึกพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาประมาณพุทธศตวรรษที่ 8-10 ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมอันดีงาม ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ตรงบริเวณเมืองโบราณอุทอง ซึ่งรุ่งเรืองมากอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 มีเอกลักษณ์ด้านศิลปะเป็นของตนเองในชื่อ “ศิลปะทวารวดี” มีศูนย์กลางทาง

ผู้รับผิดชอบบทความ : พระครูโสภณวีรานุวัตร, ดร.อาจารย์ประจำ/รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี 72000 โทร. 09 2590 9595, E-mail : 2555ido@gmail.com

* อาจารย์ประจำหลักสูตร/รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

** อาจารย์ประจำ/ผู้อำนวยการ วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

*** อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี

**** อาจารย์ประจำ (ร.บ.ม., ร.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

***** อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

พระพุทธศาสนาอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง 2) อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่แพร่หลายไปสู่เมืองอุททองและอื่น ๆ นั้น ได้ทิ้งร่องรอยไว้ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมคือ ซากสถูปธรรมจักรศิลา พระเจดีย์ พระพิมพ์ พระพุทธรูป ตลอดจนหลักฐานจารึกเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สำคัญและเป็นที่แพร่หลายในสมัยอุททอง จารึกคาถา เย ธมมา และ 3) หัวใจพระพุทธศาสนา อริยสัจ 4 ปฏิจจสมุปบาทล้วนแต่เป็นสิ่งที่ยืนยันร่องรอยต่าง ๆ ยังชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ศรัทธา ปัญญา ตลอดจนความเข้าใจในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : การศึกษาประวัติศาสตร์ / เมืองอุททอง / การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

An Analytical Study of U-Thong City as a History of Buddhist Propagation

Phrakhru Sophonweeranuwat*

Phrakhru Wiboonjetianurak**

Phramaha Nopparak Namuang***

Phrakhru Baidika Sakdanal****

Aekmongkol Phetchawong*****

Abstract

The objectives of this mixed method research were : 1) to study the history of Buddhism in U-Thong; 2) to study the influence of Buddhism propagation into U-Thong city; and 3) to study Buddhist traces in the Dvaravati period (U Thong) from the evidence of fine arts.

The results of the research were that : 1) the Buddhism was spread over all around to the Theravada's Ancient town (U-Tlong) as mentioned to the current document placed. It was entered into this land since the 3rd of the BC century, however, an archeological evidence were involved to both of Architecture and Inscriptions sculptures. The propagation of Buddhism was entered into the Centuries between 8-10 It was entered between the inner of their heart and went into their minds of the people, it was so beautiful and wonderful respect as arts, culture and traditions. It has

Corresponding Author : Phrakhru Sophon Wiranuwat, Dr. Lecturer / Deputy Director of Administration, Suphan Buri Sri Suvarnabhumi College, Wat Pa Lelai Worawihan, Suphan Buri Province 72000. Tel. 09 2590 9595, E-mail : 2555ido@gmail.com

* Course lecturer, Deputy Director of Administration, Suphan Buri Sri Suvarnabhumi College Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU), Wat Pa Lay Lai Worawihan, Suphan Buri Province.

** Lecturer, Director of SuphanBuri Sri Suvarnabhumi College, Suphan Buri Province

*** Lecturer, Buddhist Management Program, Suphanburi Sri Suvarnabhumi College (MCU), Wat Pa Lay Lai Worawihan, Suphan Buri, Province

**** Lecturer in Public Administration, Suphan Buri Sri Suvarnabhumi College (MCU), Wat Pa Lay Lai Worawihan, Suphan Buri Province.

***** Lecturer, Buddhist Management Program, Suphanburi Sri Suvarnabhumi College (MCU), Wat Pa Lay Lai Worawihan, Suphan Buri Province

been started from the past till the present at U-Tlong ancient town. Over that time, it was so wealthy and prosperous during the 11th-16th century. It was own an artistic underneath of the “Theravada’s Art”, it has been of the heart of Theravada Buddhism presented at so many places as following as the Chao-Praya river, Taa-Chean river and Mae-Klong river; 2) from now on, the guiding principles at the heart of Buddhism were influence to U-Tlong and the others town. They had left over as an architecture and sculpture in terms of the Dharma Church, the Pagodas, the Buddha images, as well as inscriptions on the principles of Buddhism. As we had discussed previously of the Buddhism, it had gone through the U-Tlong ancient town period, the highest level of Buddhist Dhamma and Ariya-Sat; and 4) as a testimony to the various signs were indicated of the prosperity, wealthy, and wisdom of the principles at the heart of Buddhism, they are understanding of the heart Theravada Buddhism very well.

Keywords : History study / U-THONG City / Buddhism propagation

1. บทนำ

WS= พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก และเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาเป็นเวลาช้านาน มีอิทธิพลต่อโครงสร้างของวัฒนธรรมไทยมากที่สุด ในปัจจุบันประเทศไทยนับว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในโลก เนื่องจากเป็นที่ตั้งขององค์การการพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก มีหลักคำสั่งสอนอันเปรียบเสมือนห้วงมหานทีแห่งสรรพศาสตร์ จึงมิใช่เพียงแค่เป็นปรัชญาหรือทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังมีเนื้อหาครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้านตลอดมา ทุกยุค ทุกสมัย ชนชาติไทยส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 95 ของประชากรทั้งประเทศนับถือพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อ และความประพฤติ หรือการดำรงชีวิตของคนไทย (พิชุร มลิวัดย์, และไสว มาลาทอง, 2542 : 1)

ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาอิทธิพล ร่องรอยของพระพุทธศาสนา รู้รากเหง้าของวิถีชีวิตของชาติไทย การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงวัฒนธรรมของชาติอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวินัย พงศ์ศรีเพียร (2543) ได้กล่าวไว้ว่า “ความเข้าใจแก่นแท้ของวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชาติเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น เพราะประวัติศาสตร์ทำให้เราได้ว่ารู้ถึง ลักษณะเฉพาะของสังคมของเราได้พัฒนาบนพื้นฐานของอะไร” (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543 : 2) ดังนั้น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นอกจากจะเป็นการแสวงหาความหมายที่แฝงอยู่ในเหตุการณ์ของอดีตแล้ว ยังได้เรียนรู้ วิธีการบันทึกของนักประวัติศาสตร์ในแต่ละยุค รู้ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ

การสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนสมัยเมืองอุทองโบราณช่วงพุทธศตวรรษที่ 9-15

จะเห็นได้ว่า จากตำนานหรือเอกสารทางศาสนา กล่าวว่า ประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตสายที่ 8 โดยมีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้ามาเผยแผ่ พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ (วิ.อ. (บาลี) 1/58, มหาวิส.(บาลี) 1/6/82) ไทยเชื่อว่าได้แก่จังหวัดนครปฐมและอุทอง ส่วนพม่าเชื่อว่าเป็นเมืองสะเทิม (พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), 2554 : 494) แล้วประดิษฐานพระพุทธศาสนา จนเป็นปึกแผ่นแพร่หลาย แต่ความสับสนเนื่องแห่งพระพุทธศาสนาดูเหมือนจะเลือนลางไป สมัยก่อนพุทธกาลชาวอินเดียได้เดินทางมาค้าขายกับสุวรรณภูมิอยู่เสมอและเข้ามาตั้งถิ่นฐานรกรากและเผยแผ่วัฒนธรรมแก่ชาวพื้นเมืองในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานแล้ว และด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาไม่มีความรังเกียจลัทธิอื่นใดที่ร่วมสมัยในที่ต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีผู้นับถือพระพุทธศาสนา เดินทางเข้าสู่ดินแดนแหลมอินโดจีนเป็นจำนวนมาก (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2515 : 2)

จากการศึกษาค้นคว้าสมัยปัจจุบันทำให้ทราบว่า คนสมัยทวารวดีมีการผสมผสานอยู่ร่วมกันหลายเผ่าพันธุ์ และมีความสัมพันธ์กันในด้านศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและมีการสร้างสรีระวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมกุญแจที่จะไขไปสู่ความกระจ่างแห่งประวัติศาสตร์ จากการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม

จึงเกิดลักษณะเฉพาะของศิลปวัฒนธรรมทวารวดีที่ต่อเนื่องในพระพุทธศาสนาขึ้น เหตุที่พระพุทธศาสนามีรากฐานมาจากวัฒนธรรมอินเดีย ได้ถูกเลือกรับและปรับเข้าเป็นแก่นหลักของบ้านเมืองจนกลายเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม ทางสังคมและคติความเชื่อต่าง ๆ

ประเทศไทยถึงเจริญรุ่งเรืองมาแล้วแต่อดีต แต่การจัดสมัยทางประวัติศาสตร์นับเพียงสมัยสุโขทัยลงมา จึงทำให้การศึกษาคความจริงขาดหาย หากพิจารณาให้ดีจะพบว่า ตามเอกสารที่นักวิชาการได้ค้นคว้าเผยแพร่ส่วนใหญ่ลงความเห็นว่า ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาน่าจะได้แก่ ทวารวดี (อู่ทอง) อยู่บริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เพราะได้พบหลักฐานสำคัญมากกว่าแหล่งอื่น รวมทั้งมีที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมต่อการรับอารยธรรมจากภายนอก หลักฐานทางโบราณคดีที่ทำให้นักวิชาการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับศูนย์กลางของทวารวดีไว้ 3 แห่งคือ เมืองอู่ทอง เมืองนครปฐมและเมืองลพบุรี (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2547 : 61)

เมืองอู่ทองนอกจากจะเป็นเมืองหลวงแล้ว น่าจะมีบทบาทเป็นเมืองท่าสำคัญในสมัยทวารวดีอีกด้วย เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเลและมีทางน้ำเข้าออกต่อกับฝั่งทะเลโดยตรงได้ อีกทั้งยังได้พบโบราณวัตถุประเภทตราประทับดินเผา ซึ่งเป็นของติดตัวพ่อค้าชาวอินเดียในสมัยหลังคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ 12-14) เป็นจำนวนมากในบริเวณเมืองอู่ทองโบราณ และในบริเวณใกล้เคียง ตราประทับที่แสดงถึงบทบาทด้านการค้าของเมืองนี้คือ ตราประทับดินเผา รูปเรือ (จิรา จงกล, 2510; Indrawooth, Phasook, 1983) และตราประทับ 2 หน้า รูปคชลักษณ์มี เมือง

อู่ทองยังมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนา ดังได้พบหลักฐานด้านศิลปกรรมเนื่องในพุทธศาสนาจำนวนมากสำหรับโบราณสถานที่สำคัญ ๆ เช่น พบศิลปกรรมจักร จำนวนมากประมาณ 30 กว่าวง บางวงมี ศิลารูปกวางหมอบ ประกอบอยู่ และยังได้พบพระพุทธรูป ตลอดจน พระพิมพ์จำนวนมาก เป็นต้น

ดังนั้น เมืองอู่ทองจึงจัดเป็นเมืองท่าโบราณที่เจริญรุ่งสืบต่อมาจนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักร และเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของรัฐทวารวดี มีนักปราชญ์หลายท่าน ได้กล่าวถึงความมีอยู่ของเมืองโบราณต่าง ๆ เช่น ทักษณิน อินทโยธา เสนอว่า (ทักษณิน อินทโยธา, 2534 : 14) แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาและด้ามขวานทองได้เกิดมีชุมชนขึ้น ตั้งแต่สมัยพุทธกาล หรือก่อนนั้น เมื่อกว่า 2,000 ปีมาแล้ว เช่น เมืองนครชัยศรี เมืองพงตึก เมืองอู่ทอง เมืองคูบัว เมืองศรีมโหสถ เมืองไชยาและเมืองดินแดง เป็นต้น

ปัญหาเรื่องศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีมีความเห็นไปต่าง ๆ แต่นักวิชาการ ส่วนใหญ่เห็นว่าศูนย์กลางของทวารวดีนี้น่าจะอยู่บริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เพราะมีการค้นพบหลักฐานสำคัญ ๆ มากกว่าแหล่งอื่น ตลอดถึงมีที่ตั้งอยู่ในทำเลอันเหมาะในการที่ติดต่อและรับอารยธรรมจากโลกภายนอกได้ อย่างไรก็ตาม แม้นักวิชาการส่วนใหญ่จะมีความเห็นดังกล่าว แต่จากหลักฐานทางโบราณคดีที่มีนักวิชาการตั้งข้อสมมติฐานเกี่ยวกับศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีไว้ 3 แห่งด้วยกันคือ เมืองอู่ทอง เมืองนครปฐม (นครชัยศรี) และเมืองลพบุรี (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2554:61-74) เรื่องราวความเป็นมา

เกี่ยวกับศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรทวารวดีคือ เมืองอู่ทอง เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง สถานการณ์พระพุทธศาสนาในช่วงแรกเข้ามาและเผยแผ่มีกำเนิดอิทธิพล ร่องรอยและพัฒนาการมาอย่างไร และในสมัยต่อมาอีกอย่างไรบ้าง ยังคงเป็นเรื่องท้าทายและรอการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอ

ในส่วนของประวัติศาสตร์เมืองอู่ทองในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ยังไม่มีการศึกษาวิจัยโดยตรง หรือจะมีก็น้อยมาก ส่วนมากเป็นการศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ด้านอื่น ๆ เท่านั้น เช่น โบราณคดีและการขุดค้นหาหลักฐานเพื่อยืนยันถึงคามมีอยู่ของกลุ่มชุมชนในอดีต การศึกษาอัตลักษณ์ของเมืองอู่ทอง การท่องเที่ยวของเมืองอู่ทอง เป็นต้น ทำให้การศึกษาเรื่องราวของพระพุทธศาสนาในช่วงดังกล่าวขาดตอนไป ปัจจุบันได้มีนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีทำการสำรวจขุดค้นพบข้อมูลใหม่ ๆ เช่น ล่าสุคดีคณะโบราณคดีได้ทำการวิจัยได้ผลการขุดค้นทางโบราณคดีที่เนินพลับพลายปี 2560 จำนวนมากที่ทำให้สามารถทราบความเป็นมาและสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในเหตุการณ์ดังกล่าวได้ดีขึ้น เพียงแต่เรื่องราวดังกล่าว เป็นการนำเสนอที่ยังกระจัดกระจายกันอยู่ไม่ได้กล่าวต่อเนื่องกัน เพราะต่างคน ต่างศึกษาค้นคว้าทำให้ประวัติศาสตร์ไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์การเข้ามาในการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดี (อู่ทอง) ในแผ่นดินไทยจากเอกสารต่าง ๆ เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรม พระพุทธศาสนาในลังกามหา ลัทธิ ลัทธิขัณณะ เป็นต้น ตลอดจนงานค้นคว้า

ของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องสมัยทวารวดี (อู่ทอง) รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านศิลปกรรมว่า มีความเกี่ยวข้องกันมากน้อยเพียงใดแล้ว เสนอผลการวิจัยต่อไป ซึ่งจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ กำเนิดการเข้ามาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่อู่ทอง ตลอดจนร่องรอยและอิทธิพลด้านต่าง ๆ ที่ได้รับจากพระพุทธศาสนาที่จะอำนวยความสะดวกการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองอู่ทอง เช่น พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น ที่ขาดหายไปอันนำมาเพื่อจะได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ อันจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี (อู่ทอง)
- 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่อู่ทอง
- 3) เพื่อศึกษาร่องรอยทางพระพุทธศาสนาจากหลักฐานทางศิลปกรรมเมืองอู่ทอง

3. ขอบเขตของการศึกษา

- 1) ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาครอบคลุมบริเวณเมืองโบราณอู่ทองและบริเวณทลรอบ ๆ เมืองโบราณอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) ขอบเขตเนื้อหา โดยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองโบราณอู่ทอง พระพุทธศาสนาที่เมืองอู่ทอง รวบรวมพุทธศตวรรษที่ 9-15

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical approach) และนำเสนอการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) มีวิธีดังนี้

4.1 การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) เช่น รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา หลักฐานทางโบราณคดี วรรณกรรมประเทศศรีลังกา วรรณกรรมล้านนา ล้านช้าง และวรรณกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4.2 แนวทางการค้นคว้าวิจัย โดยอาศัยหลัก 3 ประการดังนี้ 1) หลักฐานอันดับ 1 ได้แก่ หลักฐานที่สร้างหรือแต่งขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นคือ โบราณวัตถุสถาน จารึก และโบราณวัตถุในภาคเอเชียอาคเนย์ ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในพุทธศาสนา ศิลปกรรม ประติมากรรม โบราณสถาน ในส่วนของจารึกจะวิเคราะห์ข้อความในจารึกตามที่นักปราชญ์แปลและวิเคราะห์ไว้และศึกษาข้อมูลจากการสังเกต พูดคุยกับนักวิชาการทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์บางท่าน เพียงเพื่อเป็นแนวคิดในการนำมาเรียบเรียงให้สอดคล้องเป็นรูปธรรมมากขึ้น 2) หลักฐานอันดับ 2 ได้แก่ หลักฐานที่สร้างหรือแต่งขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้นล่วงไปแล้ว เช่น ตำรา นาม สันตติยวงศ์ หรือจดหมายเหตุพื้นเมืองต่าง ๆ ที่แต่งหรือรวบรวมขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นแล้ว เป็นเวลาหลายร้อยปีและตำนานหรือจดหมายเหตุพื้นเมืองที่มีการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณวัตถุสถานเพื่อพิสูจน์คำกล่าวในตำนานหรือจดหมายเหตุพื้นเมือง เป็นต้น 3) หลักฐานอันดับ 3

ได้แก่ วรรณกรรมหรือหนังสือต่าง ๆ ที่มีผู้เขียนขึ้นในสมัยปัจจุบัน โดยพิจารณาที่หลักฐานอันควรเชื่อถือ และใช้วิจารณ์อย่างเหมาะสมโดยปราศจากอคติ

4.3 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารดังกล่าว แล้ววิเคราะห์ สรุปและสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อเรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

จากข้อมูลเอกสารที่กล่าวถึงการเข้ามาของพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่บอกว่าเข้ามา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา บางเรื่องบอกว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7-8 มีบางส่วนระบุว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8-9 และบางเรื่องบอกว่า เข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9-13 หลักฐานข้อมูลเอกสาร ซึ่งได้จากการศึกษาสรุปได้เป็น 2 กลุ่ม (นาวาตรี สมพงษ์ สันติสุขวัฒน์, 2551)

กลุ่มที่ 1 เชื่อว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนทวารวดีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมาและเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยนั้นจนถึงสมัยทวารวดี ในพุทธศตวรรษที่ 11-16 และผู้ที่เชื่อเช่นนั้นมีมากมายท่านด้วยกัน ได้แก่

1) การฝังรากฐานพระพุทธศาสนาที่บ้านคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชถึงพระเจ้ากนิษกะจาก พ.ศ. 273-703 อาจารย์พร้อม สุทัศน์เชื่อว่า ต้องมีผู้ที่เคารพนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อนพระเจ้าอโศกมหาราชจะทรงให้ส่งพระโสณะกับพระอุตตระเถระเข้ามา ชนชาติไทยสมัยสุวรรณภูมิหรือทวารวดีส่วนใหญ่เป็นคนมอญคนพวนอยู่อาศัย

และนับถือพระพุทธศาสนาด้วยกัน เมืองหลวงของสุวรรณภูมิอยู่ที่เมืองกาญจนบุรีเก่าทางด้านเดียวกันกับบ้านคูบัวโดยมาขึ้นที่เมืองท่าเมืองตะโกละ แล้วเดินทางขึ้นมาทางเหนือเข้าสู่สุวรรณภูมิตอนกลาง อาจแวะตามเมืองท่าสากลชายทะเล เพื่อสะดวกในการปีนเขา การเผยแผ่และการเดินทาง

2) ตำนานพระพุทธเจดีย์ (สมเด็จพระ กรมพระ ยาดำรงราชานุภาพ, 2505:124-127) พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานในประเทศไทยก่อน พ.ศ.500 ทรงสันนิษฐานเกี่ยวกับการเข้ามาของพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทยว่า เนื่องจากพระพุทธศาสนาเข้าประเทศไทยหลายยุคและหลายนิกาย จึงเป็นเหตุให้มีโบราณสถานหลายแบบ ซึ่งเรียกเป็นสมัยได้ 7 สมัย สมัยที่ 1 คือ สมัยทวารวดี โดยกำหนดตั้งแต่ พ.ศ. 500 เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่า พุทธเจดีย์สมัยทวารวดีพบที่นครปฐมมากกว่าแห่งอื่นและเป็นพุทธเจดีย์ที่เก่าที่สุดในประเทศไทย สันนิษฐานว่า ได้อิทธิพลจากแคว้นมคธราช โดยวัตถุที่สร้างเป็นพุทธเจดีย์ในสมัยนี้มีทั้งที่เป็นธาตุเจดีย์ บริโภคเจดีย์ ธรรมเจดีย์และอุเทสิกเจดีย์ แต่ถือเอาการสร้างพระธาตุเจดีย์เป็นสำคัญกว่าอย่างอื่น อาจเนื่องด้วยการที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงแจกพระบรมสารีริกธาตุให้ไปประดิษฐานในประเทศที่ทรงส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนานั้น ๆ ด้วย

3) จาริกบุญ-จาริกธรรม พระพรหมคณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), 2547: 494) พระพุทธเจ้าเข้าสู่ไทยเมื่อกว่า 2,000 ปีมาแล้ว ตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิได้สันนิษฐานเรื่องดินแดนซึ่งเป็นเส้นทางการติดต่อระหว่างอินเดียกับประเทศไทยสมัยก่อนไว้ในหนังสือเรื่อง “จาริก

บุญ-จาริกธรรม” สรุปความได้ว่า ดินแดนส่วนที่เป็นแหลมของประเทศไทยปัจจุบัน น่าจะเป็นส่วนแรกสุดของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ได้รับการติดต่ออย่างสืบเนื่องกับอินเดีย โดยพวกฮินดูจากอินเดียได้ ซึ่งเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาเจริญแพร่หลาย และเป็นแหล่งเผยแผ่วัฒนธรรมแห่งชมพูทวีป

4) กรุงสุโขทัยมาจากไหน อาจารย์สุจิตต์ วงษ์เทศ เชื่อว่า การเผยแผ่พุทธศาสนา (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2559 : 12) จากประเทศอินเดียสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยการส่งพระโสณะและพระอุตตระมาครั้งแรกที่สุวรรณภูมิบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีน-แม่กลอง (บริเวณอู่ทอง อำเภ่อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีปัจจุบัน) พระพุทธศาสนาเถรวาทได้เจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

5) ภูมิประวัติพระพุทธเจ้า อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ สรุปความเรื่องการเข้ามาของพระพุทธศาสนาได้ว่า พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา ในระยะแรกเป็นพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้เจริญรุ่งเรืองอยู่หลายศตวรรษและแพร่หลายครอบคลุมไปทั่วในแถบแหลมอินโดจีน ต่อมาพุทธศตวรรษที่ 6 พระพุทธศาสนานิกายมหายานได้เข้าสู่ประเทศไทยสมัยก่อน โดยมาทางบกเข้ามาทางแคว้นเบงกอล ทางพม่าเหนือ และทางทะเลซึ่งมาขึ้นที่แหลมมลายู สุมาตราและอัมบอเข้ามาทางประเทศกัมพูชา ช่วงเวลาดังกล่าวชาวพุนันนับถือพระพุทธศาสนาทั้งแบบเถรวาทและมหายาน ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอย่างมากจนถึงกับมีสมณทูตชาวพุนันเดินทางไปแปลพระคัมภีร์ถึงประเทศจีนในพุทธศตวรรษที่ 10 คือ ท่านพระสังฆปาละ และพระมันทรเสน

6) สังคีตยวงศ์ พงศาวดารเรื่องสังคายนาพระธรรมวินัย (สมเด็จพระวันรัตน์, 2557: 46-75) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิคือ หลังจากทำสังคายนาครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชทรงให้ส่งพระโศณะกับพระอุตตระพร้อมด้วยพระสงฆ์อีก 5 รูปมาทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

7) สุวรรณภูมิต้นกระแสประวัติศาสตร์ไทย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548 : 74-77) กล่าวว่า ประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 พระโศณะเถระกับพระอุตตระเถระอาศัยเรือพ่อค้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกที่ดินแดนสุวรรณภูมิบริเวณที่อยู่ระหว่างลำน้ำแม่กลอง-ท่าจีน ปัจจุบันคือ เขตอำเภอกูทองจังหวัดสุพรรณบุรี กับบ้านดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มที่ 2 เชื่อว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาหลังพุทธศตวรรษที่ 6

1) เรื่องโบราณคดีจากลายพระหัตถ์สมเด็จพระมหาปาจารย์ราชานาภกับของศาสตราจารย์หลวงบริบาลวิภันท์ (หลวงบริบาลวิภันท์, 2503 : 34) เห็นว่า วัฒนธรรมอินเดียได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย และประเทศใกล้เคียงตั้งแต่สมัยโบราณ เริ่มปรากฏหลักฐานตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมาและเห็นว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทยคลื่นลูกแรกสุด ตั้งแต่สมัยอมราวดี (พุทธศตวรรษที่ 7-9) โดยอ้างถึงหลักฐานคือ ประติมากรรมดินเผารูปพระภิกษุ 3 องค์ และประติมากรรมปูนปั้นรูปพระพุทธรูปนาคปรกศิลปะแบบอมราชูัมบาตรที่คูทอง

2) สยามประเทศภูมิหลังของประเทศไทย ตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ราชอาณาจักรสยาม อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดมกล่าวถึงอิทธิพลของศาสนาพุทธและฮินดูว่าน่าจะแพร่หลายเข้ามาในดินแดนไทยเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายไม่น้อยกว่าพุทธศตวรรษที่ 7-8

3) สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี อาจารย์ผาสุข อินทราวุธกล่าวถึง เมืองคูทอง (ผาสุข อินทราวุธ, ศ.ดร., 2548 : 105-111) ว่ามีการที่ติดต่อกับพ่อค้าอินเดียมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3-5 พระพุทธ ศาสนาจากศูนย์กลางในอินเดียได้เข้าสู่ประเทศไทยสมัยทวารวดีในราวพุทธศตวรรษที่ 8-9 โดยอ้างหลักฐานคือ ประติมากรรมดินเผารูปภิกษุ 3 องค์ อุมบาตร

4) เมืองคูทองนั้นแท้จริงคือ เมืองโบราณที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ศาสตราจารย์ฉอม บวสเชลลีย์ นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2525 : 50) การพบเมืองสุพรรณภูมิว่าเป็นเมืองนอกเขตขนาดใหญ่ที่ซ้อนกันอยู่กับเมืองสุพรรณบุรีเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ให้ความเชื่อแต่เดิมที่ว่า เมืองคูทองคือ เมืองสุพรรณภูมิที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงทิ้งมาเพราะเกิดโรคระบาดแล้วไปสร้างพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี ทำนองตรงข้ามกลับพบว่า เมืองคูทองที่อำเภอกูทอง จังหวัดสุพรรณบุรีนั้น แท้จริงคือ เมืองโบราณที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทยจนนักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสที่เดินทางมาสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีช่วงเวลานั้น ให้น้ำหนักว่า เป็นเมืองสำคัญของแคว้นพูนันที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 7-8 ที่เดียวและเมืองนี้มีฐานะเป็นเมืองหลวงมาก่อนเมือง

นครปฐมด้วย ที่สำคัญนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสท่านนี้ยอมรับว่า เมืองอุทธรังไปก่อนสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ไม่ต่ำกว่า 200-300 ปี

5) กลุ่มชนอาศัยอยู่ในบริเวณภาคกลาง กรมศิลปากร แหล่งโบราณคดีแห่งประเทศไทย (กรมศิลปากร, 2531 : (1) 121-291; (2) 90-250) มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเมื่อเริ่มมีหลักฐานด้านโบราณคดีรองรับ แม้ว่าหลักฐานจะมีเก่าไปเพียงพุทธศตวรรษที่ 8-9 ก็ตาม ยังชี้ให้เห็นร่องรอยว่า กลุ่มชนที่อยู่ในบริเวณภาคกลางมีพัฒนาการและความเจริญมากพอที่จะสามารถรับวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ และพบว่าพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในสมัยทวารวดีอย่างมากระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 รวมทั้งเป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากข้อมูลเอกสารดังกล่าว ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าการเข้ามาของพระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดียตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชนั้น มีมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เจริญรุ่งเรืองสืบต่อมาจนถึงสมัยทวารวดีเพียงแต่ยังไม่มีหลักฐานด้านโบราณคดีมารองรับเท่านั้น เนื่องจากนักโบราณคดีได้ตีความและวิเคราะห์หลักฐานโบราณคดีที่พบบริเวณที่พระพุทธศาสนาเข้ามาว่า มีอายุไม่เกินพุทธศตวรรษที่ 8-9 เท่านั้น

ในขณะที่วรรณกรรมต่างประเทศไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก แม้แต่วรรณกรรมโบราณของอินเดียทั้งวรรณกรรมในศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ และนิกายของศาสนาเซน ไม่ได้กล่าวถึงการขยายตัวของพระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดียมายังดินแดนสุวรรณภูมิแต่ประการใด แม้แต่ศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. 269-311) ซึ่งระบุ

เรื่องการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกประเทศอินเดีย ไม่ได้กล่าวถึงการส่งสมณทูตไปเผยแผ่ในสุวรรณภูมิด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวรรณกรรมของอินเดียจะมีได้กล่าวถึงรายละเอียดการเข้ามาของพระพุทธศาสนาสู่สุวรรณภูมิหรือทวารวดีไว้ แต่ตรงกันข้ามกับวรรณกรรมโบราณของลังกาที่สำคัญ (ผาสุข อินทราวุธ, 2548 : 199-203) คือที่ปวงศที่เขียนขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 9-10 และมหาวงศ์ เขียนขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-12 กล่าวถึงการที่พระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมณทูตจากอินเดียสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ แต่ไม่ได้ระบุว่า อยู่ที่ใด

นอกจากนี้ยังพบว่า คัมภีร์ของลังกาที่มีการกล่าวถึงดินแดนสุวรรณภูมิว่าด้วยการเดินทางเข้ามาแสวงโชคและค้าขาย เช่น มหาชนกชาดก สังขพราหมณการชาดก สุตตันธิชาดก เป็นต้น ส่วนที่ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สุวรรณภูมิเป็นคัมภีร์ของลังกาเป็นหลักเช่นกัน โดยเฉพาะ เช่น คัมภีร์มหานิเทศ คัมภีร์สมันตปาสาทิกา เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว

สรุปได้ว่า หลักฐานข้อมูลด้านเอกสารต่างประเทศที่กล่าวถึงพระพุทธศาสนาที่เผยแผ่จากอินเดียมายังดินแดนสุวรรณภูมิส่วนใหญ่เป็นหลักฐานจากลังกา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประเทศไทยมีความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับประเทศลังกาอย่างดี มาตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาล โดยเฉพาะวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาและในสมัยต่อมาอีกจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยเชื่อว่าเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับดินแดนสุวรรณภูมิ (อุทธร) ดังกล่าวได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสุวรรณภูมิและสมัยอุทธรได้อย่างน่าสนใจ และทำให้ทราบว่า เมืองอุทธรเป็นเมืองท่าโบราณที่เจริญ

รุ่งเรืองสืบต่อมาจนกลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญของ
รัฐทวารวดี เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่เก่าแก่
ที่สุดของรัฐทวารวดี ตลอดจนเป็นศูนย์กลางหรือ
เมืองหลวงของรัฐทวารวดียุคต้นและเมืองอุทองยัง
เป็นส่วนหนึ่งของรัฐทวารวดี โดยทวารวดีก่อตัวขึ้น
จากผู้คนในท้องถิ่นที่รับวัฒนธรรมอินเดียเข้ามา
ปรับใช้ให้เหมาะกับวัฒนธรรมท้องถิ่น มีลักษณะ
เด่นคือ เป็นการรับเอาศิลปวัฒนธรรมพุทธศาสนา
ในสมัยคุปตะ และหลังคุปตะเข้ามาผสมผสานกับคติ
ความเชื่อในเมืองแถบชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย
ศูนย์กลางรัฐทวารวดีเป็นเมืองอุทองเพราะตั้งอยู่บน
เส้นทางน้ำที่ออกสู่ทะเลได้ ศิลปวัฒนธรรมทวารวดี
กระจายแพร่ออกไปเมืองต่าง ๆ ที่เป็นชุมชนย่อย
ทั้งในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ภาคอีสาน ภาคเหนือ
และภาคใต้ ประเพณีเกี่ยวกับการสร้างพระพิมพ์
พระพุทธรูป ตลอดจนการสร้างและการบูชาพระบรม
ธาตุเจดีย์ ล้วนเป็นอิทธิพลที่ได้รับการสืบทอดมา
จากพระพุทธศาสนา ดังพบหลักฐานโบราณคดีใน
ดินแดนไทย เริ่มตั้งแต่อารยธรรมอินเดียเข้าสู่ดิน
แดนไทยในสมัยก่อนทวารวดีสมัยทวารวดี และหลัก
ฐานทางโบราณคดีหลังสมัยทวารวดี แสดงให้เห็นถึง
ประเพณีดังกล่าว โดยเฉพาะการสร้างพระบรมธาตุ
เจดีย์กลางเมืองต่าง ๆ ทั้งยังเชื่อมโยงให้เห็นความ
ต่อเนื่องของประเพณี ดังกล่าวในสมัยต่อ ๆ มาใน
ไทยตราบเท่าทุกวันนี้

จากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งจากหลักฐานข้อมูล
เอกสารและด้านโบราณคดีได้ผลตามที่ได้ตั้งเป้า
ไว้ 4 ประการ

1) ได้ทราบว่า ดินแดนที่เป็นประเทศไทย
ทุกวันนี้มีพัฒนาการมาแล้ว ตั้งแต่สมัยก่อน

ประวัติศาสตร์ โดยพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง
อย่างน้อยตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ พัฒนาการผ่าน
อาณาจักรฟูนัน จนกระทั่งเข้าสู่สมัยทวารวดี เป็น
สมัยประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่มีหลักฐาน
ทั้งเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดี และเจริญ
รุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนา การเมืองการปกครอง
โดยได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดีย

2) ได้ทราบถึงกำเนิดและการเข้ามาของ
พระพุทธศาสนาที่แพร่หลายเขามายังบริเวณ
ดังกล่าว ทั้งนี้จากหลักฐานเอกสารยืนยันความเจริญ
แพร่หลายของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยพระเจ้า
อโศกมหาราช พุทธศตวรรษที่ 3 มีการแพร่หลาย
เข้ามาของพระพุทธศาสนาอีกหลายระลอกด้วยกัน
ที่ปรากฏหลักฐานในสมัยก่อนทวารวดีเล็กน้อย เช่น
พุทธศตวรรษที่ 9-10 เป็นต้น และพระพุทธศาสนาได้
เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-16 ซึ่ง
เป็นสมัยทวารวดี (อุทอง)

3) ได้ทราบว่า พระพุทธศาสนาในสมัย
ทวารวดี (อุทอง) นั้นเจริญรุ่งเรือง แพร่หลายเข้า
ถึงประชาชนกลุ่มต่าง ๆ และได้อำนวยความสะดวก
ด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใน
บริเวณที่เป็นประเทศไทยได้อย่างดียิ่ง เห็นได้จาก
หลักฐานที่เป็นจารึกหลักธรรมระดับต่าง ๆ ในทุก
ส่วน เป็นเครื่องยืนยันว่า ประชาชนมีความเข้าใจใน
พระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ก่อให้เกิดอิทธิพลทาง
วัฒนธรรมประเพณี ความเจริญด้านต่าง ๆ และส่ง
ทอดสู่สมัยสุโขทัยและสมัยต่อมาอย่างงดงาม

4) ได้ทราบร่องรอยแห่งความเจริญรุ่งเรือง
ของพระพุทธศาสนา ความแพร่หลายของวัฒนธรรม
พระพุทธศาสนาแบบทวารวดี (อุทอง) และประชาชน

ชาวพุทธมีความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ยิ่งกว่าสมัยใดในประวัติศาสตร์ชาติไทย เห็นได้จาก ร่องรอยจากศูนย์กลางของวัฒนธรรมทวารวดี ที่ทิ้งร่องรอยไว้ทั่วทุกภาค ดังภาคกลางบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา การเคารพพระพุทธรูป พระพิมพ์ และบรรดาจารึกเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำบุญ การจารึกหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาตลอดจนชาวพุทธเจดียจำนวนมากมาย ล้วนเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดีได้เป็นอย่างดี และเป็นต้นแบบทางศิลปวัฒนธรรมให้กับสุโขทัยและสมัยต่อมา

สรุปการศึกษาวิเคราะห์การเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาวัฒนธรรมสู่เมืองอู่ทองและปริมณฑล ดินแดนที่เป็นประเทศไทยทุกวันนี้มีพัฒนาการมาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ จนกระทั่งเข้าสู่สมัยทวารวดี เป็นสมัยประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่มีหลักฐาน ทั้งเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดี และเจริญรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนา การเมืองการปกครอง โดยได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดีย ทำให้ทราบถึงกำเนิดและการเข้ามาของพระพุทธศาสนาที่แพร่หลายเข้าของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมาและพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-16 ซึ่งเป็นสมัยทวารวดี (อู่ทอง) และได้อำนวยประโยชน์ด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่เป็นประเทศไทยได้อย่างดียิ่ง เห็นได้จากหลักฐานที่เป็นจารึกหลักธรรมระดับต่าง ๆ ในทุกส่วน เป็นเครื่องยืนยันว่า ประชาชนมีความเข้าใจใน

พระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ก่อให้เกิดอิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณี ความเจริญด้านต่าง ๆ และส่งทอดสู่สมัยสุโขทัยและสมัยต่อมาอย่างงดงาม ยังเห็นได้จากร่องรอยจากศูนย์กลางของวัฒนธรรมทวารวดีที่ทิ้งร่องรอยไว้ทั่วทุกภาค ดังภาคกลางบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา การเคารพพระพุทธรูป พระพิมพ์ และบรรดาจารึกเรื่องราวต่าง ๆ ล้วนเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี ได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1) ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกำเนิดการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในการเผยแผ่สู่เมืองอู่ทอง 2) ร่องรอยและอิทธิพลด้านต่าง ๆ ที่ได้รับจากพระพุทธศาสนาที่จะอำนวยประโยชน์ต่อการศึกษาศาสตร์เมืองอู่ทอง ได้แก่ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี 3) ได้องค์ความรู้จากการศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่สัมพันธ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เมืองอู่ทอง ลายเส้นจากดินเผารูปภิกษุสาวก 3 รูป ครองจีวร ทำท่าบิณฑบาต เป็นหลักฐานเก่าสุดที่แสดงว่ามีพระสงฆ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ พบที่เมืองอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปพระพุทธรูปขัดสมาธิพระบาทหลวม ๆ บนขนดนาคน ศิลปกรรมอินเดียแบบอมราวดีตอนปลายอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9-11 พบที่เมืองอู่ทอง พระพุทธบิดาพระพุทธเจ้าสมณโคดม มีจารึกอักษรปัลลวะระบุนามว่าด้านล่างของฐานว่า “ศุทโธทน” ยังมีธรรมจักรและกวางหมอบ กล่าวได้ว่า เป็นตัวแทนของอารยธรรม เพราะธรรมจักรเป็นเครื่องหมายการประกาศพระธรรมคำสอนของ

พระพุทธเจ้า เป็นสัญลักษณ์การแสดงปฐมเทศนามีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13 กรมศิลปากรขุดค้นพบที่สถูปเจดีย์หมายเลข 11 เมืองอุททอง ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า เมืองอุททองนั้นยังได้พบหลักฐานการติดต่อค้าขายกับอินเดียตั้งแต่สมัยยุคเหล็กตอนปลายของอินเดีย (พุทธศตวรรษที่ 3-5) (ชิน อยู่ดี, 2509 : 43-50) และเมืองอุททองนี้เองที่พ่อค้าชาวพุทธจากลุ่มแม่น้ำกฤษณาได้เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยอินโด-โรมัน และได้นำเอาพุทธศาสนาจากศูนย์กลางพุทธศาสนาในอินเดียใต้ที่อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ราชวงศ์ศาตวาหะ และสืบทอดด้วยราชวงศ์อิชชวากู (พุทธศตวรรษที่ 8-10) ซึ่งมีศูนย์กลางงานศิลปกรรมเนื่องในศาสนาอยู่ที่เมืองอมราวดีและเมืองนาคารชุนโกณฑะ เข้ามาเผยแพร่ให้ชุมชนโบราณที่เมืองอุททอง ดังได้พบประติมากรรมดินเผา รูป ลายเส้นจากดินเผา รูปภิกษุสาวก 3 รูป ครองจีวรทำท่าบิณฑบาตรและเป็นหลักฐานเก่าสุดที่แสดงว่า มีพระสงฆ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ พบที่เมืองอุททอง อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปพระพุทธรูปขัดสมาธิ พระบาทหลวม ๆ บนขนดนาค ศิลปกรรมอินเดียแบบอมราวดีตอนปลายอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9-11 พบที่เมืองอุททอง พระพุทธรูปิดาพระพุทธเจ้าสมณโคดม มีจารึกอักษรปัลลวะ ระบุพระนามไว้ด้านล่างของฐานว่า “ศุทโธทน” อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13 กรมศิลปากรขุดค้นพบที่สถูปเจดีย์หมายเลข 11 เมืองอุททอง

ดังนั้น เมืองอุททองจึงจัดเป็นเมืองท่าโบราณที่เจริญรุ่งสืบทอดมาจนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักร และเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่เก่า

แก่ที่สุดของรัฐทวารวดี ฉะนั้น ย่อมได้บทวิเคราะห์ของนักวิชาการทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเมืองอุททองที่ขาดหายไปเพื่อจะได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ อันจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่เมืองอุททองและประเทศไทย เชื่อได้ว่า พระพุทธศาสนาเผยแผ่ได้เข้าสู่เมืองอุททอง ประเทศไทยมี 2 ระยะคือ ระยะแรก ครั้งที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งสมณทูตมีพระโสณะกับพระอุตตระเถระ พร้อมด้วยภิกษุบริวาร เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ในพุทธศตวรรษที่ 3 และเจริญแพร่หลายต่อมา (ในเรื่องนี้ อาจเปรียบเทียบกับประเทศศรีลังกาที่มีการระบุว่า มีการส่งพระ มหินทเถระ และพระสังฆมิตตาเถรีพร้อม ๆ กับการส่งพระโสณะกับพระอุตตระมายังดินแดนไทยสมัยก่อนทวารวดีด้วยก็ได้ ซึ่งทางศรีลังกามีตำนานเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวสมบุรณ์กว่าไทย ทั้งนี้เพราะศรีลังกาเคยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาใหญ่แห่งหนึ่งต่อจากประเทศอินเดีย) ระยะที่ 2 พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ดินแดนทวารวดี (อุททอง) ราวพุทธศตวรรษที่ 8-10 ตรงบริเวณจากหลักฐานโบราณคดีที่น่าเชื่อถือได้คือ (1) ประติมากรรมปูนปั้นรูปพระภิกษุ 3 องค์ ถือบิณฑบาต ศิลปะแบบอมราวดี (2) จารึกคาถาเย ธมมา 2 หลักพบที่ไทรบุรี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 8-11 และ (3) จารึกคาถาเย ธมมา บนหัวแหวนพบที่เวียงนามเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาท

สรุปว่า จากการศึกษาดังกล่าวจึงพบว่า พระพุทธศาสนาที่เข้ามาเผยแผ่สู่ดินแดนไทยสมัยทวารวดี (อุททอง) จะต้องเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาท

เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากหลักฐานจารึกต่าง ๆ เช่น หลักฐานหลักธรรมเท่าที่มีการรวบรวมจารึกโบราณ พบที่เมืองอุทองที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 และได้มีการอ่านแปลเผยแพร่แล้วนั้น มีจารึกที่เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนามีสองสำนวนคือ จารึกสำนวนแรก จารึกคาถาเย ธมฺมาฯ จารึกด้วยอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี พบหลายชั้น เช่น จารึกบนพระพิมพ์ดินเผา ที่ด้านหน้าเป็นภาพเรื่องปฏิหารย์ที่เมืองสาวัตถี ส่วนด้านหลังจาร คาถา เย ธมฺมาฯ จารึกบนแผ่นดินเผา บางชั้นเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทอง ความเต็มของคาถานี้คือ เย ธมฺมา เหตุปปรภา เยสํ หตํ ตถาคโต อาห เตสญจ โย

นิโรธ จ เอวํ วาที มหาสมณो พบที่บนแผ่นอิฐที่พระปฐมเจดีย์ว่า “แปลออกได้ความว่า เป็นพระปฏิจสมุปปาทย่ออย่างหนึ่ง เป็นพระอริยสังขยย่ออย่างหนึ่ง ควรที่ท่านทั้งหลายจะเล่าจะเรียนให้จำไว้ จะได้สวดมนต์ภาวนาจะมีอันส่งผลคุณในปัจจุบันและในอนาคต” จารึกสำนวนที่สอง จารึก เขมาเขมสรณที่ปิกคาถา จากพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เรื่องปุโรหิตอัคคิทัต สรุปความคือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ เมื่อได้พบสรณะพระรัตนตรัยแล้ว จะเห็นอริยสังข ซึ่งเป็นที่พึ่งอันแท้จริง สามารถช่วยให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลายได้ ส่วนภูเขาป่าไม้ ต้นไม้ใหญ่ อารามศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ที่พึ่งอันแท้จริง เป็นต้น

References

- Boeles, J.J. (1967). "A note on the ancient city called Lavapura" *Journal of the Siam Society*, Vol. LV, Part I (January 1967).
- Boisselier, J. (1977). "Travaux de la Mission Archéologique Française en Thaïlande".
- Chin, Y. (1966). *Prehistory in the City of U Thong*, Ancient Science in the City of U Thong Department of Fine Arts, (in Thai)
- Chin, Y. (2005). *Suvarnabhumi from archaeological evidenc*, Bangkok: Silpakorn University, (in Thai)
- Chongkol, J. (1967). *Bangkok National Museum*. The Fine Arts Department, published during the royal opening ceremony of the Bangkok National Museum on May 25, 10, (in Thai)
- Chuwichian, P. (2013). The source of sunken boats at Wat Klang Khlong Samut Sakhon, new information to world trade from under the mud sea, *Siam Rath Weekly Review*, 27 December 56, (in Thai)
- Dawaravati, P.I. (1999). *An Analytical Study from Archaeological Evidence* (Bangkok: Atsamai Printing Company, (in Thai)
- Dawarawadi, P.I. (2542). *Analytical Study from Archaeological Evidence*. (Bangkok: 1999 Printing Press), (in Thai)
- Fine Arts Department, (1988). *Thailand Archeology*, (Bangkok: Agricultural Cooperative of Thailand, Vol. 1; Section 2). (in Thai)
- Khamwansa, S. (1999). *History of Buddhism in Thailand*, 4th edition. Bangkok: Company Charan Sanitwongpim Company Limited. (in Thai)
- Malilawan, P., & Malathong, S. (1999). *History of Buddhism*, (Bangkok: Religious Printing Press), (in Thai)
- Na Ayuthaya, P. *Listening to the Buddhist foundation at Ban Khu Bua, Muang District, Ratchaburi Province*, during the period of Phra Chao Asoke Maharat to Phra Kanitsaka from B.E. 273-703. (in Thai)
- Phian, P. (2000) *Teachers and Teaching Thai History Handbook of Historical Teaching Activities, History: How to study and teach*, Bangkok: Department of Religious Affairs. (in Thai)
- Phongsripian, W. *Teacher and Thai History Teaching Handbook of History Teaching Activities, History: How to learn and how to teach*, Bangkok: Department of Religious Affairs Press, 2000) Page, 2. (in Thai)

- Phothanthanat, S. (1972). *Phoom Biography of Buddhism*, (Bangkok: Bureau of Publishing House. (in Thai)
- Phra Dhammapiyak, (Por Por Payutto), (2004). *Charik Bun-Charuk Tham*, 10th edition, (Bangkok: Pim Company Chuay Suay Co., Ltd.). (in Thai)
- Royal Boriban Company. (1960). On Archeology, (Phra Nakhon: Roong Ruangrat, (in Thai).
- Saiasingh, S. (2004). *Dvaravati Art, Early Buddhist Culture in Thailand*, 2nd edition, (Bangkok: Sutthakarapim, (in Thai)
- Santisukwan, S. (2008). *Analytical Study of Buddhism History in the Dvaravati Period*, Master of Buddhist Thesis (Buddhism). (in Thai)
- Shin, Y.D. (1970). *Prehistoric times in Thailand*. Bangkok: Department of Fine Arts, Published in print During the royal opening ceremony of the U Thong Suphanburi National Museum on 13 May 1966, (in Thai)
- Somdej Phra Wannarat, (Phraya Pariyatadhamma Thada (Patanalaksan) translation), Sangkhiyat Wongwongphanarn, about sorting out Dhamma discipline. (in Thai)
- Walliphom, S. (2009). *U-Thong story, ancient city, creative city, historical tourism Traditional culture and way of life*. (in Thai)
- Wanlipodhom, S. (1996). *Siam Country: Background of Thailand from the Late Ages to Ayutthaya Period*. The Ancient Kingdom of Siam, 3rd edition, Bangkok: Matichon. (in Thai)
- Wongdhate, S. (2005). *Where Thais are from?* Bangkok: Matichon Publishing House, (in Thai)